

Баланович Анна Миколаївна – викладач кафедри менеджменту та бізнесу Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця (просп. Науки, 9-А, м. Харків, Україна, 61166, e-mail: anyanyuta@gmail.com).

Інформація об авторах

Лепейко Татьяна Ивановна – д-р екон. наук, професор, завідувача кафедрою менеджменту та бізнесу Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця (просп. Науки, 9-А, г. Харків, Україна, 61166, e-mail: lepeyko.tetyana@gmail.com).

Баланович Анна Николаевна – преподаватель кафедри менеджменту та бізнесу Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця (просп. Науки, 9-А, г. Харків, Україна, 61166, e-mail: anyanyuta@gmail.com).

Information about the authors

T. Lepeyko – Doctor of Sciences in Economics, Professor, Head of the Department of Management and Business of Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (9-A Nauky Ave., Kharkiv, Ukraine, 61166, e-mail: lepeyko.tetyana@gmail.com).

A. Balanovych – lecturer of the Department of Management and Business of Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (9-A Nauky Ave., Kharkiv, Ukraine, 61166, e-mail: anyanyuta@gmail.com).

Стаття надійшла до ред.
18.12.2017 р.

УДК 336.719(477)

JEL Classification: G21; G20

РИЗИК-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ БАНКУ

**Чмутова І. М.
Харитоновна В. С.**

Чмутова І. М. Ризик-орієнтований підхід до формування фінансової стратегії банку / І. М. Чмутова, В. С. Харитоновна // Економіка розвитку. – 2017. – № 4 (84). – С. 59–67.

Значні рівні кредитного ризику, ризику достатності капіталу, ризику ліквідності, валютного ризику, ризику прибутковості українських банків потребують розроблення внутрішніх механізмів їхньої мінімізації. Важливим напрямом реалізації цього завдання є формування фінансової стратегії банку, яка б урахувувала ризиковий складник та забезпечувала адаптацію банку до мінливого навколишнього середовища.

Авторами обґрунтовано теоретичні та методичні положення щодо використання ризик-орієнтованого підходу до формування фінансової стратегії банку.

До складу фінансових ризиків зараховано кредитний ризик, ризик ліквідності, процентний ризик, інвестиційний ризик, ризик нестійкості ресурсної бази, які характеризуються такими фінансовими коефіцієнтами: часткою резервів під знецінення кредитів у кредитному портфелі; нормативом миттєвої ліквідності; чистою процентною маржею; часткою резервів під знецінення цінних паперів у портфелі цінних паперів; коефіцієнтом нестійкості ресурсної бази. Узагальнену оцінку фінансових ризиків здійснено на основі таксономічного показника, який об'єднує фінансові коефіцієнти. Визначено належність фінансових ризиків до низького, середнього або високого рівня з використанням інтервального методу шкалювання за правилом "3σ". Установлено, що 70,97 % банків України мають середній рівень фінансових ризиків, 15,05 % – високий, 13,98 % – низький. Для банків із високим рівнем фінансових ризиків рекомендовано консервативну фінансову стратегію, із середнім рівнем – помірну фінансову стратегію, із низьким рівнем – агресивну фінансову стратегію.

Використання ризик-орієнтованого підходу надасть банкам більшу можливість контролю за ризиками та встановлення фінансових орієнтирів, адекватних їхньому поточному рівню.

Ключові слова: банк, фінансова стратегія, фінансовий ризик, ризик-орієнтований підхід.

РИСК-ОРИЕНТИРОВАННЫЙ ПОДХОД К ФОРМИРОВАНИЮ ФИНАНСОВОЙ СТРАТЕГИИ БАНКА

**Чмутова И. Н.
Харитонова В. С.**

Значительные уровни кредитного риска, риска достаточности капитала, риска ликвидности, валютного риска, риска прибыльности украинских банков требуют разработки внутренних механизмов их минимизации. Важным направлением реализации этой задачи выступает формирование финансовой стратегии банка, которая бы учитывала рисковую составляющую и обеспечивала адаптацию банка к изменчивой окружающей среде.

Авторами обоснованы теоретические и методические положения относительно использования риск-ориентированного подхода к формированию финансовой стратегии банка.

К финансовым рискам отнесены кредитный риск, риск ликвидности, процентный риск, инвестиционный риск, риск неустойчивости ресурсной базы, которые характеризуются такими финансовыми коэффициентами: долей резервов под обесценение кредитов в кредитном портфеле; нормативом мгновенной ликвидности; чистой процентной маржой; долей резервов под обесценение ценных бумаг в портфеле ценных бумаг; коэффициентом неустойчивости ресурсной базы. Обобщенная оценка финансовых рисков осуществлена на основе таксономического показателя, который объединяет финансовые коэффициенты. Определена принадлежность финансовых рисков к низкому, среднему или высокому уровню с использованием интервального метода шкалирования по правилу "3σ".

Установлено, что 70,97 % банков Украины имеют средний уровень финансовых рисков, 15,05 % – высокий, 13,98 % – низкий. Для банков с высоким уровнем финансовых рисков рекомендована консервативная финансовая стратегия, со средним уровнем – умеренная финансовая стратегия, с низким уровнем – агрессивная финансовая стратегия.

Использование риск-ориентированного подхода предоставит банкам большую возможность контроля за рисками и установления финансовых ориентиров, адекватных их текущему уровню.

Ключевые слова: банк, финансовая стратегия, финансовый риск, риск-ориентированный подход.

THE RISK-ORIENTED APPROACH TO THE BANK FINANCIAL STRATEGY DEVELOPMENT

**I. Chmutova
V. Kharytonova**

Significant levels of credit risk, capital adequacy risk, liquidity risk, currency risk, risk of profitability of Ukrainian banks require the development of internal mechanisms for their minimization. An important direction in the implementation of this task is the development of bank financial strategy, which would take into account the risk component and ensure the bank's adaptation to a volatile environment.

The theoretical and methodological principles of the use of the risk-based approach to the development of bank financial strategy have been substantiated.

Financial risks include credit risk, liquidity risk, interest rate risk, investment risk, risk of instability of the resource base, which are characterized by such financial ratios: the share of provisions for loan impairment in the loan portfolio; the norm of instant liquidity; the net interest margin; the share of provisions for securities impairment in the securities portfolio; the coefficient of the resource base instability. The integrated assessment of financial risks is based on a taxonomic indicator that combines financial ratios. Belonging of financial risks to a low, medium or high level has been determined using the interval scaling method according to the rule "3σ".

It has been revealed that 70.97 % of Ukrainian banks have an average level of financial risks, 15.05 % – high, 13.98 % – low. For banks with a high level of financial risks, a conservative financial strategy is recommended, for those

with a moderate level a moderate financial strategy is advisable, while for banks with a low level financial risk an aggressive financial strategy would be proper.

The use of a risk-based approach will provide banks with a more significant opportunity to control risks and establish financial benchmarks that are adequate to their current level.

Keywords: bank, financial strategy, financial risk, risk-oriented approach.

Функціонування вітчизняної банківської системи протягом останніх років характеризувалося зниженням результативності (за підсумками 2016 р. показники рентабельності активів та капіталу досягли найменших за попередні десять років значень: -12,6 та -116,74 %, відповідно), погіршенням якості активів (обсяг простроченої заборгованості на кінець 2016 р. становив 24,2 %), значним скороченням кількості діючих банків (із 175 на початок 2008 р. до 96 на початок 2017 р.) [1].

Незважаючи на те що з початку поточного року в банківській системі відбулися позитивні зрушення: за січень – вересень 2017 р. платоспроможні банки отримали 1 406 млн грн чистого прибутку, відбулося зростання чистого процентного доходу в дев'ять разів, порівняно із січнем 2017 р., через відновлення попиту на банківські послуги, зменшилася частка збиткових банків (на 01.10.2017 р. вона становила 21,7 %, порівняно із 37 % на 01.01.2017 р.), якість активів вітчизняних банків усе ж залишається низькою. Резерви за активними операціями платоспроможних банків станом на 01.10.2017 р. збільшилися на 44,2 %, порівняно з аналогічним періодом минулого року, та становили 477 797 млн грн [1], що свідчить про наявність високого рівня ризиковості діяльності. Згідно з даними Звіту НБУ про фінансову стабільність [2], кредитний ризик, ризик достатності капіталу, ризик ліквідності, валютний ризик, ризик прибутковості хоча й знизилися в червні 2017 р., порівняно з червнем 2016 р., але все ще є досить вагомими.

Викладені тенденції сигналізують про необхідність у розробленні внутрішніх механізмів стабілізації банків та зниження рівня їхніх ризиків. Важливим напрямом реалізації цього завдання є формування фінансової стратегії банку, яка б враховувала ризиковий складник та забезпечувала адаптацію банку до мінливого навколишнього середовища.

Специфіка банківського стратегічного управління та забезпечення фінансового розвитку банку знайшли відображення в роботах вітчизняних та зарубіжних учених: Г. Азаренкової, О. Безродної, Т. Васильєвої, В. Вовк, Х. Дерига, Д. Гонтар, С. Козьменка, Ф. Шпиґа, І. Волошка, О. Колодізєва, Ю. Кудляк, С. Науменкової, І. Ніконової, Р. Павлова, Б. Самородова, Дж. Сінки та ін. Стратегічною метою діяльності банку визнано максимізацію його вартості [3 – 5]. Ринкова оцінка вартості банку зростає за двох обставин: підвищення прибутків за постійного рівня ризику або зниження ризику за умови стабілізації прибутковості [4, с. 433]. Про важливість дотримання допустимого рівня ризику під час

розроблення стратегії управління активами й пасивами наголошено також у [6, с. 19]. Значення ризик-менеджменту у стратегічному управлінні підкреслено в роботі [7, с. 125], де зазначено, що ризик-менеджмент – це невід'ємний складник банківської стратегії, спрямована на мінімізацію вразливості банку та складності середовища, у якому він функціонує. Отже, ризиковий складник має бути включено до процесу формування фінансової стратегії банку. Незважаючи на визнання науковцями [6 – 8] необхідності у врахуванні ризиків у стратегічному процесі, на сьогодні відсутні конкретні механізми та підходи до встановлення рівня сукупного ризику під час розроблення фінансової стратегії банку.

Метою статті є обґрунтування теоретичних і методичних положень щодо використання ризик-орієнтованого підходу до формування фінансової стратегії банку. Для досягнення мети поставлено такі завдання: 1) визначити види ризиків, які мають бути враховані під час формування фінансової стратегії банку; 2) обґрунтувати перелік показників оцінювання окремих ризиків та побудувати узагальнений показник ризиковості; 3) визначити якісні рівні сукупного ризику та врахувати їх під час розроблення фінансової стратегії банку.

У процесі відбору видів ризиків, які доцільно враховувати під час формування фінансової стратегії банку, слід, у першу чергу, орієнтуватися на можливість їхнього кількісного вимірювання. Із цієї точки зору у Методичних вказівках з інспектування банків "Система оцінки ризиків" [9] виділено групу фінансових ризиків – банківських ризиків, які підлягають кількісному оцінюванню. До фінансових ризиків зараховано кредитний, ризик ліквідності, ризик зміни процентної ставки, ринковий, валютний та операційно-технологічний.

В. В. Бобиль допрацював класифікацію фінансових ризиків, виділивши операційно-технологічний ризик в окрему категорію та відокремивши його від фінансових ризиків, аргументуючи це низькою ймовірністю визначення його кількісної оцінки. До фінансових ризиків зараховано: кредитний, процентний, фондовий, валютний і ризик ліквідності [8, с. 15–16].

У роботі [7, с. 123] зазначено, що більшість експертів під час визначення банківських ризиків схилиються до розгляду кредитного ризику та ризику ліквідності, які впливають із класичних функцій банків. Не заперечуючи важливості цих ризиків, автори вважають, що ними не обмежується банківська діяльність, і поділяють точку зору авторів монографії [10], у якій під час

вибору антикризової стратегії банку запропоновано використовувати критерій ризиковості та виділено такі види фінансових ризиків: кредитний, процентний, інвестиційний, валютний, ризик ліквідності та ризик нестійкості ресурсної бази.

Як справедливо зазначено в монографії [11, с. 21] "ризиком можна називати лише таку суб'єктивно усвідомлену об'єктивну непевність, яку можна оцінити кількісно". Тому в загальному визначенні змісту ризику важливим є не тільки з'ясування характеру його зв'язку з непевністю, а й чітке встановлення показників його кількісного виразу. Ураховуючи це, наступним етапом реалізації ризик-орієнтованого підходу до формування фінансової стратегії банку є обґрунтування переліку показників оцінювання окремих ризиків. Під час побудови системи показників доцільно дотримуватися узагальнених у [12] критеріїв:

показники мають відображати суттєві ознаки аналізованого явища;

показники повинні мати кількісний вимір та відповідне інформаційне забезпечення;

розрахунок показника має бути доступним з урахуванням відкритості статистичної інформації банків;

показники мають бути зрозумілими та однозначними, не допускати подвійних тлумачень та мати загальноприйняте визначення або таке, яке визнано більшістю провідних учених.

Виходячи з наведених критеріїв, оцінювання фінансових ризиків банку буде здійснюватися за коефіцієнтним методом. Під час вибору фінансових коефіцієнтів слід також ураховувати нормативи, визначені Інструкцією про порядок регулювання діяльності банків в Україні [13], розроблені, із метою запобігання банківським ризикам.

Кредитний ризик – це розмір очікуваних утрат (збитків) за активом, унаслідок дефолту боржника/контрагента [14]. Для оцінювання кредитного ризику банку використовують різні індикатори. На основі узагальнення літературних джерел [10; 15; 16] таким показником обрано один із найбільш поширених критеріальних показників, використовуваних у світовій практиці, – частку резервів під кредитні ризики у кредитному портфелі. Доцільність вибору означеного показника підтверджено також односпрямованістю тенденцій його динаміки з динамікою простроченої кредитної заборгованості та доступністю даних для його розрахунку у відкритій фінансовій звітності.

Під ризиком ліквідності розуміють ступінь невизначеності щодо спроможності банку забезпечити своєчасне виконання грошових зобов'язань перед клієнтами [11]. Оцінювання ризику ліквідності здійснюють за різними методиками, коефіцієнтами та підходами. Як зазначено раніше, оцінювання ризиків буде здійснено на основі коефіцієнтного методу. Тому критерієм ризику ліквідності буде використано норматив миттєвої ліквідності (Н4), який установлює мінімально необхідний обсяг високоліквідних активів для забезпечення виконання поточних зобов'язань протягом одного опе-

раційного дня та його визначають як співвідношення високоліквідних активів до поточних зобов'язань банку [13].

Процентний ризик виникає, коли існує невідповідність між позиціями, які підлягають коригуванню процентної ставки протягом певного періоду. Кредитування, фінансування та інвестиційна діяльність банку породжують процентний ризик. Безпосередній вплив зміни процентної ставки мають на чистий процентний дохід банку, а довгостроковий вплив – на чисту вартість банку, оскільки це впливає на економічну вартість активів та зобов'язань. Із точки зору дохідності фокус аналізу полягає у впливі коливань процентних ставок на отриманий дохід. Це традиційний підхід до оцінювання ризику процентної ставки, який полягає у вимірюванні змін чистого процентного доходу (ЧПД) або чистої процентної маржі (ЧПМ), тобто різниці між загальним процентним доходом та сумою процентних витрат [17].

Інвестиційний ризик банку – це ступінь невизначеності щодо можливості знецінення цінних паперів, придбаних банком, імовірність не досягти запланованого рівня окупності нових банківських продуктів, послуг, операцій, технологій, а також за реального інвестування капіталу [11]. Цей ризик може бути оцінено через співвідношення резерву, сформованого під знецінення цінних паперів банку, до обсягу портфеля цінних паперів.

Ризик нестійкості ресурсної бази – це наявний або очікуваний ризик, котрий загрожує доходам і капіталу банку, пов'язаний із наявністю у джерелах залучення фінансових ресурсів банку значної частки нестійких ресурсів (коштів до запитання та міжбанківських кредитів) [18]. Рівень цього ризику може бути розраховано як співвідношення поточних рахунків клієнтів та залучених міжбанківських коштів до загального обсягу зобов'язань банку.

Щодо оцінювання валютного ризику після виключення нормативів валютних позицій із переліку обов'язкових нормативів, що регулюють діяльність банків України [13], отримати інформацію про валютні позиції банків із відкритих джерел не є можливим.

Слід зазначити, що розрахунок окремих коефіцієнтів не дозволяє однозначно встановити, чи є рівень сукупного фінансового ризику банку високим, середнім чи низьким. Тому показники оцінювання ризиків доцільно об'єднати в інтегральний показник із використанням таксонометричного методу (методу евклідових відстаней). В основу таксонометричного методу закладено вибір еталона та порівняння оптимальних параметрів (координат) його вектора з відповідними параметрами векторів усіх інших об'єктів дослідження (визначення евклідових відстаней, за якими відбувається ранжування об'єктів: найменша відстань відповідає найвищому місцю об'єкта) [19, с. 388]. Побудову вектора-еталона здійснюють на основі групування показників оцінювання фінансових ризиків банку на стимулятори та дестимулятори (табл. 1).

**Показники оцінювання фінансових ризиків банку
[The indices of bank financial risk assessment]**

Види ризику	Показники	Розрахунок	Стимулятор/ дестимулятор
Кредитний ризик	Частка резервів під знецінення кредитів у кредитному портфелі	$K = \frac{\text{Резерв під знецінення кредитних операцій}}{\text{Кредитний портфель}}$	Стимулятор
Ризик ліквідності	Норматив миттєвої ліквідності (Н4)	$L = \frac{\text{Високоліквідні активи}}{\text{Поточні зобов'язання}}$	Дестимулятор
Процентний ризик	Чиста процентна маржа	$P = \frac{\text{Процентні доходи} - \text{Процентні витрати}}{\text{Активи}}$	Дестимулятор
Інвестиційний ризик	Частка резервів під знецінення цінних паперів у портфелі цінних паперів	$I = \frac{\text{Резерв під знецінення цінних паперів}}{\text{Портфель цінних паперів}}$	Стимулятор
Ризик нестійкості ресурсної бази	Коефіцієнт нестійкості ресурсної бази	$H = \frac{\text{Поточні рахунки клієнтів} + \text{Кошти банків}}{\text{Зобов'язання}}$	Стимулятор

Таблиця 2

**Параметри розподілу інтегрального показника фінансових ризиків банків України
[The parameters of the distribution of the financial risk integrated index of Ukrainian banks]**

Середнє арифметичне	Медіана	Мода	Середнє квадратичне відхилення	Відносний показник асиметрії	Коефіцієнт асиметрії
0,359	0,349	0,346	0,1184	0,798	0,119

Розрахунок показників оцінювання фінансових ризиків здійснено на основі даних фінансової звітності для всіх 93 банків України, які функціонували станом на 01.01.2017 р., за винятком неплатоспроможних.

Для визначення рівнів інтегрального таксономічного показника фінансових ризиків банку (високий, середній, низький) було визначено діапазони їхніх значень та побудовано інтервальні шкали на основі правила "3σ".

Побудову інтервальної шкали для інтегрального показника фінансових ризиків банку слід здійснювати за такими етапами:

- перевірити закон розподілу значень показників на нормальність;
- якщо закон розподілу є нормальним, використовувати правило "3σ" для побудови шкали з діапазоном значень $(\bar{x} - 3\sigma; \bar{x} + 3\sigma)$;
- якщо закон розподілу відрізняється від нормального та спостерігають певну асиметрію, використовувати правило "3σ" з точкою відліку у вигляді середнього арифметичного, моди або медіани варіаційного ряду [20, с. 13] та розраховувати коефіцієнт корегування, запропонований у [21]. Ураховуючи коефіцієнт коригування, діапазон значень шкали за правобічної асиметрії зміниться та буде становити $(\bar{x} - 3\sigma k; \bar{x} + 3\sigma(k+1))$, а за лівобічної – $(\bar{x} - 3\sigma(k+1); \bar{x} + 3\sigma k)$ [21].

Для перевірки закону розподілу значень показника оцінювання фінансових ризиків банку на нормальність та наявність або відсутності суттєвості асиметрії було обчислено основні характеристики розподілу: середнє арифметичне, середнє квадратичне відхилення, моду, медіану, відносний показник асиметрії, коефіцієнт асиметрії (табл. 2).

Оскільки спостерігають невідповідність значень моди, медіани та середнього інтегрального показника оцінювання фінансових ризиків, слід констатувати наявність асиметрії. Значення відносного показника асиметрії дає змогу визначити її бік. Відносне додатне значення показника асиметрії дозволяє зробити висновок про наявність правобічної асиметрії, а від'ємне значення говорить про те, що асиметрія є лівобічною.

Із даних табл. 2 видно, що таксономічний показник фінансових ризиків розподілено із правобічною асиметрією. Проте відносний показник асиметрії не дозволяє оцінити суттєвість асиметрії. Із цією метою було розраховано коефіцієнт асиметрії:

$$A_s = \frac{M_3}{\sigma^3}$$

де A_s – коефіцієнт асиметрії;

M_3 – центральний момент розподілу третього порядку;

σ^3 – середнє квадратичне відхилення третього ступеня.

Коефіцієнт асиметрії вважають більш точним індикатором асиметрії та використовують частіше, ніж відносний показник асиметрії. Якщо коефіцієнт перевищує за модулем 0,5, то слід асиметрію вважати значною, інакше асиметрією розподілу можна знехтувати [22, с. 264].

Отримані дані свідчать про те, що асиметрія розподілу значень інтегрального показника фінансових ризиків є незначною (коефіцієнт асиметрії за модулем менший за 0,5), тобто асиметрію розподілу цих показників можна не враховувати під час шкалювання.

Важливим етапом побудови шкали є вибір точки відліку вимірювання шкали – критерію усереднення індивідуальних значень показників. Ним може бути мода, медіана або середнє арифметичне значення [20, с. 12]. Оскільки визначено, що розподіл інтегрального показника фінансових ризиків банку близький до нормально-го, то точкою відліку обрано середнє арифметичне.

На основі описаної раніше послідовності було визначено інтервали шкали інтегрального показника фінансових ризиків банків України: низький рівень відповідає інтервалу [0; 0,242], середній – інтервалу (0,242; 0,478], високий – інтервалу (0,478; 1].

Відповідність інтегральних показників фінансових ризиків банків України якісним рівням наведено в табл. 3.

На основі визначення частки банків, інтегральні показники яких відповідають певному рівню, встановлено, що розподіл значень інтегрального показника фінансових ризиків по банківській системі України характеризується, переважно, середнім рівнем, оскільки частка таких показників становить 70,97 %. Низький рівень фінансових ризиків притаманний 13,98 % банків, високий – 15,05 % банків.

В узагальненому вигляді процедуру визначення рівня фінансових ризиків банків України показано на рисунку.

Таблиця 3

Значення та рівні інтегральних показників фінансових ризиків банків України станом на 01.01.2017 р.
[The values and levels of financial risk integrated indices of Ukrainian banks as of 01.01.2017]

№ банку	Інтегральний показник		№ банку	Інтегральний показник		№ банку	Інтегральний показник	
	значення	рівень		значення	рівень		значення	рівень
1	0,362	Середній	32	0,299	Середній	63	0,387	Середній
2	0,215	Низький	33	0,400	Середній	64	0,492	Високий
3	0,349	Середній	34	0,393	Середній	65	0,354	Середній
4	0,374	Середній	35	0,355	Середній	66	0,309	Середній
5	0,334	Середній	36	0,388	Середній	67	0,355	Середній
6	0,270	Середній	37	0,543	Високий	68	0,346	Середній
7	0,723	Високий	38	0,223	Низький	69	0,344	Середній
8	0,306	Середній	39	0,570	Високий	70	0,346	Середній
9	0,196	Низький	40	0,182	Низький	71	0,293	Середній
10	0,217	Низький	41	0,238	Низький	72	0,295	Середній
11	0,386	Середній	42	0,329	Середній	73	0,448	Середній
12	0,645	Високий	43	0,295	Середній	74	0,365	Середній
13	0,430	Середній	44	0,414	Середній	75	0,203	Низький
14	0,372	Середній	45	0,314	Середній	76	0,370	Середній
15	0,211	Низький	46	0,293	Середній	77	0,356	Середній
16	0,314	Середній	47	0,292	Середній	78	0,340	Середній
17	0,351	Середній	48	0,523	Високий	79	0,479	Високий
18	0,291	Середній	49	0,307	Середній	80	0,382	Середній
19	0,336	Середній	50	0,321	Середній	81	0,318	Середній
20	0,393	Середній	51	0,357	Середній	82	0,329	Середній
21	0,472	Середній	52	0,304	Середній	83	0,513	Високий
22	0,103	Низький	53	0,482	Високий	84	0,336	Середній
23	0,341	Середній	54	0,648	Високий	85	0,586	Високий
24	0,377	Середній	55	0,360	Середній	86	0,357	Середній
25	0,313	Середній	56	0,568	Високий	87	0,178	Низький
26	0,377	Середній	57	0,326	Середній	88	0,089	Низький
27	0,352	Середній	58	0,144	Низький	89	0,347	Середній
28	0,337	Середній	59	0,447	Середній	90	0,195	Низький
29	0,404	Середній	60	0,342	Середній	91	0,710	Високий
30	0,378	Середній	61	0,316	Середній	92	0,388	Середній
31	0,267	Середній	62	0,441	Середній	93	0,544	Високий

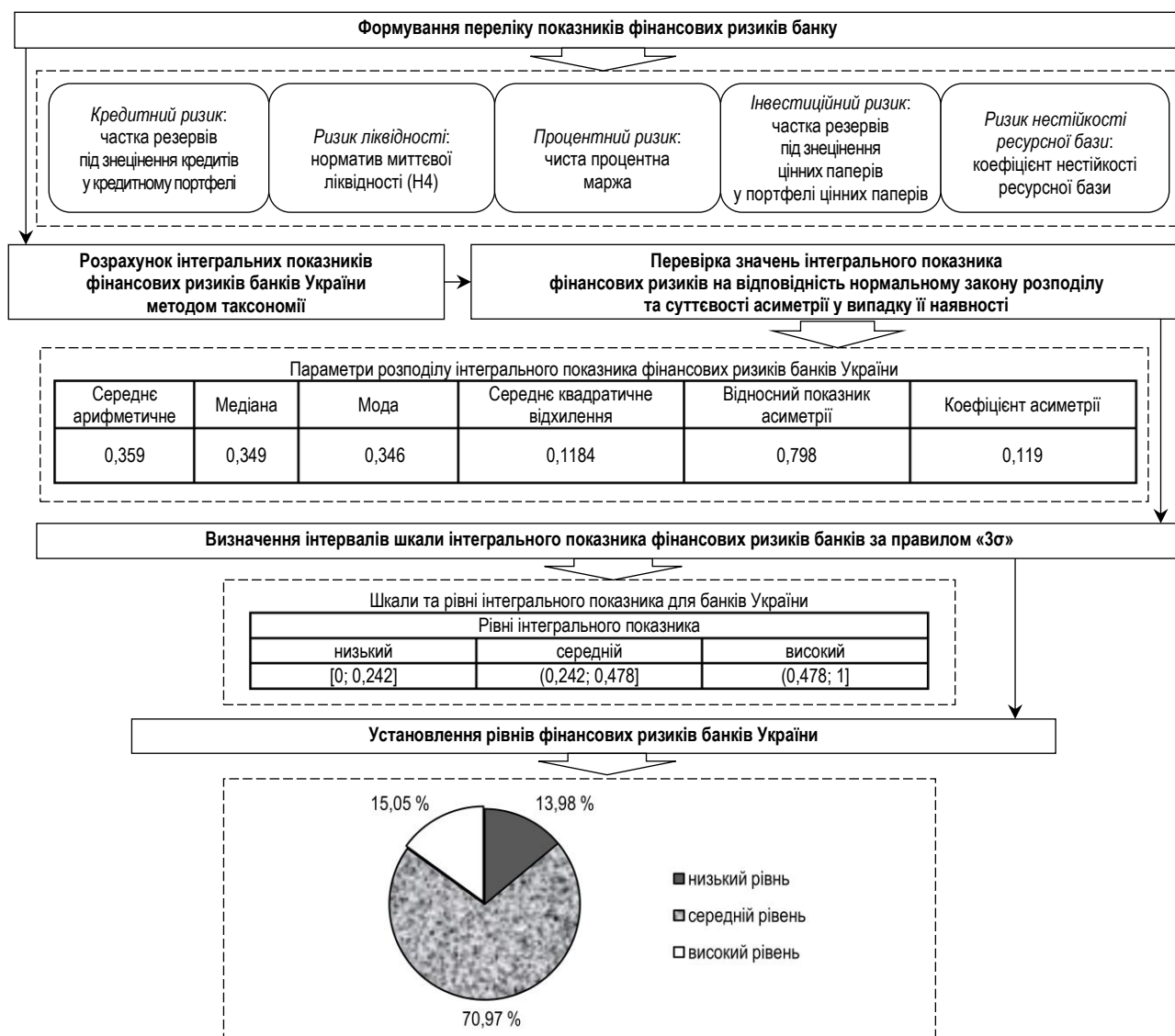

Рис. Процедура визначення рівня фінансових ризиків банків України
 [The procedure for determining the level of Ukrainian banks' financial risks]

Визначені рівні фінансових ризиків мають бути враховані у процесі розроблення фінансової стратегії банків. Так, за умови високого рівня ризиків банку може бути рекомендовано консервативну фінансову стратегію, спрямовану на мінімізацію ризиків та підтримання запасу ліквідності та капіталу, оптимізацію структури активів із точки зору ризиковості. Якщо рівень фінансових ризиків є середнім, доцільно дотримуватися помірної фінансової стратегії, спрямованої на гнучке реагування на фактори виникнення ризиків та балансування між рівнями ризику та фінансової стійкості. За низького рівня фінансових ризиків банк може застосовувати агресивну стратегію, спрямовану на нарощування доходних активів, розвиток кредитування та інших активних операцій з одночасною диверсифікацією напрямів розміщення фінансових ресурсів.

Таким чином, застосування ризик-орієнтованого підходу до формування фінансової стратегії банку перед-

бачає врахування фінансових ризиків під час визначення стратегічних цілей банку та напрямів їхньої реалізації. До складу фінансових ризиків зараховано кредитний ризик, ризик ліквідності, процентний ризик, інвестиційний ризик, ризик нестійкості ресурсної бази, які характеризуються такими фінансовими коефіцієнтами: часткою резервів під знецінення кредитів у кредитному портфелі; нормативом миттєвої ліквідності (Н4); чистою процентною маржею; часткою резервів під знецінення цінних паперів у портфелі цінних паперів; коефіцієнтом нестійкості ресурсної бази. Узагальнену оцінку фінансових ризиків здійснено на основі таксонометричного показника, який об'єднує фінансові коефіцієнти. Визначено належність фінансових ризиків до низького, середнього або високого рівня за побудованими інтервальними шкалами. Установлено, що переважна більшість банків України (70,97 %) мають середній рівень фінансових ризиків, разом із цим у 15,05 % банків він є високим,

а у 13,98 % – низьким. Банкам із високим рівнем фінансових ризиків може бути рекомендовано консервативну фінансову стратегію, із середнім рівнем – помірну фінансову стратегію, із низьким рівнем – агресивну фінансову стратегію.

Використання ризик-орієнтованого підходу надасть банкам більшу можливість контролю за ризиками та встановлення фінансових орієнтирів, адекватних їхньому поточному рівню.

Проведення подальших досліджень можливе в напрямі визначення інструментів реалізації ризик-орієнтованого підходу до стратегічного управління банком.

Література: 1. Показники банківської системи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593. 2. Звіт про фінансову стабільність. – 2017. – Вип. 3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=15727773&cat_id=36450. 3. Колодізев О. М. Сценарне моделювання стратегічного управління ринковою вартістю банку / О. М. Колодізев, Д. Д. Гонтар // *Економічний часопис-XXI*. – 2014. – № 9–10 (2). – С. 19–23. 4. Кудляк Ю. Оцінка стратегій трансформації фінансових ресурсів банків в Україні / Ю. Кудляк // *Бізнес Інформ*. – 2014. – № 12. – С. 430–435. 5. Никонова И. А. Стратегия и стоимость коммерческого банка / И. А. Никонова, Р. Н. Шамгунов. – Москва : Альпина Бизнес Букс, Альпина Паблішер, 2007. – 304 с. 6. Ротар Д. А. Концептуальні основи формування стратегій управління активами і пасивами банківських установ та напрямі їх оптимізації // *Молодий вчений*. – 2014. – № 6 (2). – С. 18–21. 7. Panzaru S. Strategic management in commercial banks / S. Panzaru // *Review of General Management*. – 2011. – Vol. 14, issue 2. – P. 122–129. 8. Бобиль В. В. Фінансові ризики банків: теорія та практика управління в умовах кризи : монографія / В. В. Бобиль. – Дніпропетровськ : Дніпропетр. нац. ун-т заліз. трансп. ім. акад. В. Лазаряна, 2016. – 300 с. 9. Методичні вказівки з інспектування банків "Система оцінки ризиків" [Електронний ресурс] : постанова Правління НБУ від 15.03.2004 р. № 104. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0104500-04>. 10. Смозженко Т. С. Антикризове управління стратегічним розвитком банку : монографія / Т. С. Смозженко, О. М. Тридід, В. Я. Вовк. – Київ : УБС НБУ, 2008. – 473 с. 11. Управління ризиками банків [Текст] : монографія. У 2-х т. Т. 1 : Управління ризиками базових банківських операцій / [А. О. Єпіфанов, Т. А. Васильєва, С. М. Козьменко та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. А. О. Єпіфанова і д-ра екон. наук, проф. Т. А. Васильєвої. – Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2012. – 283 с. 12. Григоренко В. М. Формування системи показників для оцінки технологій управління діяльністю банку / В. М. Григоренко // *Економічний простір* : зб. наук. праць. – Дніпропетровськ : ПДАБА, 2014. – № 82. – С. 145–157. 13. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затверджена постановою Правління Національного банку України від 28.08.2001 р. № 368 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01>. 14. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями, затверджене постановою НБУ від 30.06.2016 р. № 351 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16/paran33#n33>. 15. Медведева І. Б. Стрес-тестування кредитного портфеля банку за макроекономічними параметрами / І. Б. Медведева // *Глобальні та національні проблеми економіки*. – 2017. – Вип. 16. – С. 752–757 ; [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://global-national.in.ua/issue-16-2017>. 16. Шульга Н. П. Макроекономічна модель стрес-

тестування кредитного ризику банків / Н. П. Шульга, Л. Л. Белянко // *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. – 2013. – Вип. 1. – С. 151–157. 17. Risk Management. Guidelines for Commercial Banks & DFIs [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.sbp.org.pk/riskmgm.pdf>. 18. Кизим Н. А. Моделирование банкротства коммерческих банков. / Н. А. Кизим, И. С. Благун, В. А. Зинченко и др. – Харьков : ИД "ИНЖЕК", 2003. – 220 с. 19. Самородов Б. В. Методология управления фінансовим розвитком банку : монографія / Б. В. Самородов. – Київ : УБС НБУ, 2012. – 307 с. 20. Лупандин В. И. Субъективные шкалы пространства и времени / В. И. Лупандин. – Свердловск : Изд-во Уральского ун-та, 1991. – 122 с. 21. Зинченко Н. И. Этапы визначення кредитно-рейтингової оцінки підприємств-емітентів // *Управління розвитком*. – 2007. – № 4. – С. 48–49. 22. Теория статистики : учебник для вузов / Р. А. Шмойлова, В. Г. Минашкин, Н. А. Садовникова, Е. Б. Шувалова. – 4-е изд., доп. и перераб. – Москва : Финансы и статистика, 2004. – 656 с.

References: 1. Pokaznyky bankivskoi systemy [Electronic resource]. – Access mode : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593. 2. Zvit pro finansovu stabilnist. – 2017. – Issue 3 [Electronic resource]. – Access mode : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=15727773&cat_id=36450. 3. Kolodiziev O. M. *Stsenarne modeliuвання strategichnogo upravlinnia rynkovoju vartistiu банку* [The scenario of modeling the bank market value strategic management] / O. M. Kolodiziev, D. D. Hontar // *Ekonomichnyi chasopys-XXI*. – 2014. – No. 9–10 (2). – P. 19–23. 4. Kudliak Yu. *Otsinka stratehii transformatsii finansovykh resursiv bankiv v Ukraini* [Evaluation of strategies for transformation of financial resources of banks in Ukraine] / Yu. Kudliak // *Business Inform*. – 2014. – No. 12. – P. 430–435. 5. Nikonova I. A. *Strategiya i stoimost kommercheskogo banka* / I. A. Nikonova, R. N. Shamgunov. – Moskva : Alpina Biznes Buks, Alpina Publisher, 2007. – 304 p. 6. Rotar D. A. *Kontseptualni osnovy formuvannia stratehii upravlinnia aktyvami i pasyvami bankivskikh ustanov ta napriamy yikh optymizatsii* [The conceptual bases of formation of asset and liability management strategies of banking institutions and directions of their optimization] // *Molodyi vchenyi*. – 2014. – No. 6 (2). – P. 18–21. 7. Panzaru S. *Strategic management in commercial banks* / S. Panzaru // *Review of General Management*. – 2011. – Vol. 14, issue 2. – P. 122–129. 8. Bobyl V. V. *Finansovi ryzyky bankiv: teoriia ta praktyka upravlinnia v umovakh kryzy* : monohrafiia [Bank financial risks: the theory and practice of management in crisis : monograph] / V. V. Bobyl. – Dnipropetrovsk : Dnipropetr. nats. un-t zalizn. transp. im. akad. V. Lazariana, 2016. – 300 p. 9. *Metodychni vka-zivky z inspektuvannia bankiv "Systema otsinky ryzykiv"* [Electronic resource] : postanova Pravlinnia NBU vid 15.03.2004 r. No. 104. – Access mode : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0104500-04>. 10. Smovzhenko T. S. *Antykryzove upravlinnia stratehichnym rozvytkom банку* : monohrafiia [Bank strategic development risk management : monograph] / T. S. Smovzhenko, O. M. Trydid, V. Ya. Vovk. – Kyiv : UBS NBU, 2008. – 473 p. 11. *Upravlinnia ryzykamy bankiv : monohrafiia* [Bank risk-management : monograph] in 2 vol. Vol.1 : *Upravlinnia ryzykamy bazovykh bankivskikh operatsii* [Risk management of bank basic transactions : monograph] / [A. O. Yepifanov, T. A. Vasylijeva, S. M. Kozmenko et al.] ; za red. d-ra ekon. nauk, prof. A. O. Yepifanova i d-ra ekon. nauk, prof. T. A. Vasylijevoi. – Sumy : DVNZ "UABS NBU", 2012. – 283 p. 12. Hryhorenko V. M. *Formuvannia systemy pokaznykiv dlia otsinky tekhnolohii upravlinnia diialnistiu банку* [Formation of the system of indices for bank management technology evaluation] / V. M. Hryhorenko // *Ekonomichnyi prostir* : zb. nauk. prats. – Dnipropetrovsk : PDABA, 2014. – No. 82. – P. 145–157. 13. *Instruktsiia pro poriadok rehuliuвання diialnosti bankiv v Ukraini, zatverdzhena postanovoiu Pravlinnia*

Natsionalnoho banku Ukrainy vid 28.08.2001 r. No. 368 [Electronic resource]. – Access mode : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01>. 14. Polozhennia pro vyznachennia bankamy Ukrainy rozmiru kredytnoho ryzyku za aktyvnymy bankivskymy operatsiiami, zatverdzhene postanovoiu NBU vid 30.06.2016 r. No. 351 [Electronic resource]. – Access mode : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16/paran33#n33>. 15. Medvedieva I. B. *Stres-testuvannia kredytnoho portfelia banku za makroekonomichnymy parametramy* [Stress testing of the bank loan portfolio based on macroeconomic parameters] / I. B. Medvedieva // Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky. – 2017. – Issue 16. – P. 752–757 ; [Electronic resource]. – Access mode : <http://global-national.in.ua/issue-16-2017>. 16. Shulha N. P. *Makroekonomichna model stres-testuvannia kredytnoho ryzyku bankiv* [A macroeconomic model of stress testing of bank credit risk] / N. P. Shulha, L. L. Belianko // Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii ta praktyky. – 2013. – Issue 1. – P. 151–157. 17. Risk Management. Guidelines for Commercial Banks & DFIs [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.sbp.org.pk/riskmgm.pdf>. 18. Kizim N. A. Modelirovanie bankrotstva kommerscheskikh bankov / N. A. Kizim, I. S. Blagun, V. A. Zinchenko et al. – Kharkov : ID "INZhEK", 2003. – 220 p. 19. Samorodov B. V. *Metodolohiia upravlinnia finansovym rozvytkom banku : monohrafiia* [The methodology of bank financial development management : monograph] / B. V. Samorodov. – Kyiv : UBS NBU, 2012. – 307 p. 20. Lupandin V. I. Subektivnye shkaly prostranstva i vremeni / V. I. Lupandin. – Sverdlovsk : Izd-vo Uralskogo un-ta, 1991. – 122 p. 21. Zinchenko N. I. *Etapy vyznachennia kredytno-reitynhovoї otsinky pidpriemstv-emitentiv* [The stages of determining the credit ratings of the issuing companies] / N. I. Zinchenko // Upravlinnia rozvytkom. – 2007. – No. 4. – P. 48–49. 22. Teoriya statistiki : uchebnik dlya vuzov / R. A. Shmoilova, V. G. Minashkin, N. A. Sadovnikova, E. B. Shuvalova. – 4-e izd., dop. i prerab. – Moskva : Finansy i statistika, 2004. – 656 p.

Інформація про авторів

Чмутава Ірина Миколаївна – д-р екон. наук, доцент, професор кафедри банківської справи Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця

нального економічного університету імені Семена Кузнеця (просп. Науки, 9-А, м. Харків, Україна, 61166, e-mail: chmutova_i@ukr.net).

Харитонова Валерія Сергіївна – аспірант кафедри банківської справи Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця (просп. Науки, 9-А, м. Харків, Україна, 61166, e-mail: lierka@ukr.net).

Інформація об авторах

Чмутава Ірина Николаевна – д-р екон. наук, доцент, професор кафедри банківського дела Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця (просп. Науки 9-А, г. Харків, Україна, 61166, e-mail: chmutova_i@ukr.net).

Харитонова Валерія Сергеевна – аспірант кафедри банківського дела Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця (просп. Науки, 9-А, г. Харків, Україна, 61166, e-mail: lierka@ukr.net).

Information about the authors

I. Chmutova – Doctor of Sciences in Economics, Associate Professor, Professor of Banking Department of Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (9-A Nauky Ave., Kharkiv, Ukraine, 61166, e-mail: chmutova_i@ukr.net).

V. Kharytonova – postgraduate student of Banking Department of Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (9-A Nauky Ave., Kharkiv, Ukraine, 61166, e-mail: lierka@ukr.net).

Стаття надійшла до ред. 04.12.2017 р.

УДК 658.114.5.014.1

JEL Classification: F15; L20

ДИНАМІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ІНТЕГРАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ КОРПОРАТИВНОГО РОЗВИТКУ

Гуцалюк О. М.

Гуцалюк О. М. Динамічне обґрунтування інтеграційної стратегії корпоративного розвитку / О. М. Гуцалюк // Економіка розвитку. – 2017. – № 4 (84). – С. 67–74.

Поширеність інтеграційних об'єднань підприємств привертає увагу до питань забезпечення їхнього ефективного функціонування та випереджального розвитку, у тому числі за рахунок поліпшення параметрів інтеграційної взаємодії. З огляду на це, основу дослідження становить гіпотеза про необхідність у зосередженні уваги на стратегічних аспектах перебігу корпоративних інтеграційних процесів та про потребу в орієнтуванні таких процесів на забезпечення кумулятивного зростання характеристик інтегрованої цілісності.